

ВІДГУК
на дисертаційну роботу
Патина Івана Ярославовича
«ФЕНОМЕНОЛОГІЧНА ГЕРМЕНЕВТИКА ЯК
АНТРОПОЛОГІЧНИЙ МЕТОД»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 03-Гуманітарні науки
за спеціальністю 033 – Філософія

Актуальність теми. Сучасний стан філософсько-наукових досліджень вимагає володіння методологією, уточнення із підкресленням характерних для даного часу особливостей її розвитку і трансформацій. Робота Патина Івана Ярославовича «Феноменологічна герменевтика як антропологічний метод» є свого роду підтвердженням цього складного, але необхідного процесу. Питання антропологічного методу, вибудованого за рахунок інтеграції таких потужних для ХХ ст. підходів, як феноменологія і герменевтика, дають можливість не тільки відчутти новий антропологічний поворот у ХХІ ст., але і зрозуміти основні його траєкторії за рахунок нових методологічно-описових основ.

Феноменологія і герменевтика стали одними із затребуваних методів ХХ століття, але огляд ідей, дослідницьких установок з боку відомих науковців, представників як вітчизняної, так і зарубіжної філософської думки «змусили» автора дисертаційного дослідження звернути увагу на потенційно-евристичну силу інтеграції цих методів з метою досліджування антропологічної проблематики, представленої вже у ХХІ ст., що є свідченням появи нової опції бачення антропологічного повороту. Патин Іван Ярославович присвячує дослідження пошуку нового антропологічного методу, спираючись на зовсім новий кут зору феноменології і герменевтики, на обґрунтування і оцінку нового типу методологічного мислення, сила якого витікає із «живого досвіду» (с. 15).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дисертаційне дослідження виконане відповідно до профілю наукових досліджень кафедри філософії Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка в межах комплексної наукової теми «Багатоманітність філософських дискурсів сучасності» та затверджене вченою радою університету (протокол № 3 від 13.10.2021 р.).

Значення для науки і практик одержаних автором результатів

Уважне вивчення дисертації та публікацій автора дослідження дозволяє зробити висновок про те, що мета і завдання роботи виконані, наукова новизна має місце і всебічно обґрунтована. Автором представлена комплексна методологічна програма аналізу, теоретична та практична рефлексія стосовно нового антропологічного методу.

Автор дисертаційного дослідження виявив і описав особливості феноменологічної і герменевтичної методологічних ліній, спираючись на класичний матеріал (Гусерль, Гайдеггер, Рікер, Вальдельвейс та ін.) і на сучасні дослідження науковців, які «вийшли» на стежу «трансформацій» цих потужних методологій відносно пошуків нових опцій бачення антропологічної філософії (Ш. Галахер, Ч. Енгелланд, К. Роззоні, А.Баумейстер, А. Богачов, В. Возняк, А. Дахній, О. Дольська, В. Кебуладзе, М. Култаєва, М. Ліпін, М. Мінаков та ін.). У роботі обґрунтовано інтеграцію герменевтики і феноменології як антропологічного методу, що підкреслює його значення і для філософської антропології. Антропологічний метод дозволяє вивчати людську природу крізь призму взаємодії інтенційності та інтерпретації, враховуючи вплив культурно-антропологічних практик розуміння досвіду і свідомості у контексті діалектичного поєднання феноменологічних концептів *інтенційності* та *життєсвіту* з герменевтичними принципами інтерпретації та історичності.

У роботі доводиться, що феноменологія події не продукується як об'єкт, але здійснюється у візуальному сприйнятті як подія, а культурно-

антропологічне розуміння простору мистецтва, освіти тощо базується на методологічному принципі приховування / укриття у якості антропологічної ідеї, яка прив'язується автором до онтології герменевтичного кола і вказує на неможливості остаточної завершеної інтерпретації. Автор також аналізує, спираючись вже на феноменологічно-герменевтичний вимір антропологічного методу, мистецтво і освітні практики і виявляє філософсько-антропологічний потенціал останніх (мистецтво і освіта) як привілейованого простору екзистенційного розкриття людського буття, в якому інтеграція феноменології та герменевтики набуває своєї найбільшої смислової інтенсивності.

Оцінка структури та змісту дисертації. Робота заявляє про себе як комплексне дослідження, у якому поєднується філософія і культура, філософія і мистецтво, філософія і освіта, філософія тілесного і духовного. Поставлені завдання автор розкриває у чотирьох розділах за логікою, де має місце зміна установок когнітивного підходу від суто теоретичних до практичних, тобто в методологічному плані автор рухається: від онтологічних до антропологічних (філософський контекст), від прагматичних до аксіологічних (смиловий аспект), від епістемологічних до гуманістичних (морально-етичний аспект) установок. Структура дисертації є логічно виправданою і відповідає поставленим завданням, які орієнтовані на всебічний аналіз предмета дисертаційної роботи, на заглиблення в суть основних його проблем, на можливість широких наукових узагальнень.

У першому розділі автор аналізує джерельну базу, за рахунок якої формувалась Традиція феноменології і герменевтики, і літературу сучасних науковців з метою показати наявність межі щодо внутрішньої логіки розвитку феноменології. Мова йде про «суб'єктивний вимір досвіду» (с. 41), про енактивізм із наголосом на тілесній раціональності (С. 42), про «суб'єктивне розуміння тексту» (С. 48), «індивідуальне наукове знання» (С. 61). Автор підкреслює, що це стосується питань історичності та мовної зумовленості

смислу тощо, тобто трансцендентальна феноменологія залишила без відповіді питання співвідношення конститутивних можливостей свідомості із історичним буттям людини, міжсуб'єктивним процесом передачі значень тощо. Цю прогалину «вирішила» герменевтична методологія, поставивши наголос на історичності актів *розуміння* і *передрозуміння*.

Досить ретельно рухаючись у такому скурпульозному аналізі, автор робить висновок, що феноменологія та герменевтика постають не як ізольовані або методологічно несумісні напрями, а як внутрішньо пов'язані філософські проекти, які унаочнюють «методологічний зсув у розумінні філософської антропології» (С. 75).

У другому розділі послідовно розгорнуто методологічний і філософський рух на ґрунті розуміння «феноменології як філософії досвіду і герменевтики як науки про розуміння буття, глибинний рух людської свідомості до всякої сутності» (С. 105). Цікавою точкою у дисертаційному дослідженні є висновок про те, що феноменологія як метод може мати межу у розумінні досвіду. Автор стверджує, що «досвід ніколи не є абсолютно «чистим», а контакт із «світом, апріорність, перевищує індивідуальний досвід», тобто перевищує суб'єктивність. Отже, феноменологія виявляє власну неповноту, а без залучення інтерпретативного виміру у вигляді герменевтики має методологічно «поранений стрижень».

Автор осмислює поняття *життєсвіту* (*Lebenswelt*). Розглядає його як «тканину досвіду» (С. 130). як донауковий, інтерсуб'єктивний горизонт значень, за рахунок якого можливі знання про людське існування і про знання у загальному розумінні. Тому поняття *життєсвіт* розглядається як крок до його гносеологічного і методичного статусу.

Особливої уваги заслуговує аналіз феноменологічної герменевтики у якості антропологічного методу, який розгортає нові можливості бачення предмету дослідження творів мистецтва, зокрема літератури. Іван Ярославович вводить такий ракурс бачення філософського дискурсу, як

літературна антропологія, стверджуючи, що останній є необхідним продовженням розвитку феноменологічного проекту.

У третьому і четвертому розділах Іван Ярославович аналізує мистецтво і освіту, намагаючись скористатися на практиці тими теоретичними здобутками, які було сформульовано у першому і другому розділах. Це ще раз підкреслює актуальність і сучасність роботи, бо на прикладах третього і четвертого розділів автор пропонує практичну реалізацію запропонованого ним методу. Ставиться питання проблематики самості та Іншого; розкривається значення освіти як спільного зростання учасників освітнього процесу тощо.

Рекомендації щодо використання результатів та висновків дисертації. Дисертація має важливе значення для української філософії завдяки поєднанню теоретичної цінності та практичної значущості, зокрема, через розуміння діалектики поєднання феноменологічних концептів *інтенційності* та *життєсвіту* із інтерпретативними процесами смислотворення, саморефлексії та формування особистості, що було висвітлено на низці наукових конференцій і у статтях.

Дослідження феноменологічної герменевтики як антропологічний методу має не тільки методологічний потенціал, але і евристичний для збагачення вітчизняного дискурсу мистецтва і освіти. Підкреслюється, що сучасний аналіз мистецтва буде більш широким і буттєво насиченим у якості онтологічної події за рахунок філософського аналізу, де використовується феноменологічна герменевтика як антропологічний метод, силу якого можна «зчитати» і зрозуміти, відштовхуючись від інтерсуб'єктивного горизонту значень. Отже робота має чіткий теоретичний зріз і поруч – практичний.

У теоретичному плані результати даного дослідження мають важливе теоретико-методичне значення для вдосконалення курсу філософії, феноменології, герменевтики, філософії культури, філософії освіти, етики, а також спецкурсів з методології наукових досліджень. У практичному плані

евристична потужність даного дослідження сприяє кращому розумінню нових перспектив практичних філософських дисциплін, як одного із засобів розгортання особистісної і соціальної активності у сприйнятті і розумінні простору мистецтва і освітнього простору сучасного багатополюсного світу.

Повнота висвітлення результатів дисертації в опублікованих працях. Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке присвячене актуальній проблематиці в галузі методології наукових досліджень, філософської антропології, філософії освіти та мистецьких практик. Автор демонструє зацікавленість у предметі дослідження, намагаючись зберігати при цьому збалансованість суджень. Матеріали дослідження об'єктивно аналізуються і влучно узагальнюються. Усі висновки та пункти новизни мають всебічне обґрунтування. Обрані методологія та джерела дослідження сприяють забезпеченню достовірності наукових результатів дисертації, котра однозначно має множину елементів наукової новизни.

Висновки, здобуті внаслідок дослідження, апробовано на низці як міжнародних так і українських конференцій. Основні результати роботи висвітлені у наукових публікаціях: кількість статей, надрукованих у фахових виданнях, - 3. Апробаційні матеріали подані у кількості 4 тез, представлених на Міжнародних науково-практичних і Всеукраїнських конференціях.

В цілому автор виконав дисертаційне дослідження на високому професійному рівні.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено.

Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих роботах, які є результатом особистих наукових пошуків.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

1. Завдяки зближенню феноменології та герменевтики відбувається трансформація історичного досвіду у вигляді руху від просто значення до значення, обмеженого конкретними ситуаціями / подіями. Така трансформація вказує на перевідкриття досвіду, який не зводиться чисто до мови, але який породжує значення у більш широкому онтологічному вимірі.

У такому разі виникає питання про сутність феноменологічного повороту. Поворот вказує на народження суб'єктивації (термін французької феноменології) відповідно до контексту події на протигагу суб'єкта соціального конструювання, де реалізувалося завдання «виробляти» конструкти, які дозволяють «впоратися» із повсякденням іманентного життя (біологічно і соціо-культурно).

Виникає питання, а як розуміти суб'єктивацію за умов вашого дисертаційного дослідження?

2. Чи можливо подолати парадокс герменевтичного кола (Г. Гадамер) у сфері освітніх практик за умов того, що розуміння багатозначних символічних виразів можна здійснювати лише з опорою на аналіз та розшифровку свого власного досвіду, своєї свідомості? Як впоратись із завданням розуміння своєї власної свідомості як носія знань, пам'яті? Може це стає своєрідним герменевтичним завданням для викладача, вчителя?

3. На думку Гумбрехта, гуманітаристика не обмежується аналізом значень, що свідчить про роль чи повернення культури присутності (культура тіла; включеність тіла у світ, у простір зустрічі; знання як дар; людина та її перетворення; подія зустрічі) на відміну від культури значення. На вашу думку, чи пропорційні за часом реалізація цікавості до культури присутності,

з одного боку, та необхідність інтеграції феноменології та герменевтики як методологічного посилення не тільки антропологічного методу але і філософської антропології в цілому, з іншого? Поясніть свою позицію.

4. У роботі автор пропонує змістовну інтеграцію когнітивного, емоційного та культурного вимірів. Яким чином, на думку автора, можливе поєднання зазначених вимірів у конкретних освітніх практиках?

5. Автор спирається на феноменологічну та герменевтичну традицію. Чи міг би дисертант пояснити, за рахунок яких засобів, механізмів відбувається поєднання цих двох підходів і забезпечується цілісність концепції дисертації?

ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

Дисертаційна робота Патина Івана Ярославовича «Феноменологічна герменевтика як антропологічний метод» за своїм змістом відповідає спеціальності 033 – Філософія, є науковим дослідженням, яке присвячене актуальній проблематиці в галузі філософії, філософської антропології, феноменології, філософії мистецтв. Матеріали дослідження об'єктивно аналізуються і влучно узагальнюються, висновки та пункти новизни мають всебічне обґрунтування. Обрані методологія та джерела дослідження сприяють забезпеченню достовірності наукових результатів дисертації, яка однозначно має множину елементів наукової новизни.

Проведений аналіз основних положень дисертації та опублікованих праць дає підстави стверджувати, що дисертація Патина Івана Ярославовича «Феноменологічна герменевтика як антропологічний метод» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичним значенням та прикладну цінність, а також відповідає спеціальності 033 – Філософія, відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, а її автор, Патин Іван Ярославович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

Офіційний опонент

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Ольга ДОЛЬСЬКА

Підпис *Ольга Дольська*
ЗАСВІДЧУЮ:
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
НАЦІОНАЛЬНОГО-ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Ольга Дольська
09 травня 2026 р.

